

RAZVOJ "DUBROVAČKOG MUZEJA" - S OSVRTOM NA STANJE U
MUZEJU NAKON POTRESA OD 15.IV 1979.

Vedrana Gjukić

Dubrovački muzej

Godine 1872. 26. siječnja sastali su se članovi Općinskog odbora i Trgovačko obrtničke komore da potpišu akt o osnivanju "Domorodnog muzeja" u Dubrovniku. Tekst tog akta bio je na talijanskom jeziku i u njemu se navodi da je Muzej osnovan "... da bude na čast gradu i za potrebe nastave u realnim predmetima koji su neophodni za napredak industrije i trgovine."

U zapisniku sa sjednice od 5. veljače 1872, br. 364. stoji da Općinsko vijeće grada Dubrovnika usvaja jednoglasno taj akt, odnosno "... pismenu osnovu domaćeg Muzeja od 26. januara 1872 god."

Naime, napredne snage u Dubrovniku, pa i u cijeloj Dalmaciji, željele su da se u Dubrovniku otvori Tehnička škola, a za nju je bila potrebna prirodoslovna zbirka. Tako je još 60-tih godina XIX st. ljekarnik i tadašnji predsjednik Trgovačko-obrtničke komore Antun Drobac prikupljao i poticao na sabiranje predmeta za prirodoslovnu zbirku buduće Tehničke škole. Godine 1867. već je imao veći broj sakupljenih predmeta, čak i više nego što je bilo potrebno za školsku zbirku. Na žalost, molba dubrovačke Trgovačko-obrtničke komore bečkoj vladi /za otvaranje škole/ bila je odbijena s motivacijom da vladi nedostaje novac za takve investicije. Pravi razlog je bio drugačiji. Austro-Ugarskoj vladi nije bilo u interesu da podupire razvoj Dubrovnika. Tako je novostvorena zbirka bila određena za budući Muzej.

Kao što je vidljivo iz Okružnice /Circolare/ od 19.XII 1871. br. 3236. zbirka, ili kako se u spisu naziva "Kabinet prirodopisa", se toliko povećala da joj je trebalo dodijeliti "... jednu dvoranu općinske palače ...". Već na sjednici Općinskog vijeća 22.XII 1871. u zapisniku br. 3282 pod točkom 2. dnevnog reda stoji da postoji Kabinet prirodopisa, koji je dio "Trgovaške kamare" /Tgovinske komore/ i da "... rečeni kabinet ima mnogobrojnijih stvari i većem dijelu znamenitijeh, ali mjesto njegovo u samostanu Fratara bijelih /dominikanci/ toliko je tijesno i svaki dan dolazi tjesnije da gosp. Antun Drobac pravi, jedini i mnogo zaslužni ureditelj Kabineta, nema više gdje ih slagati. Došlo je vrijeme da i Općina štogod sudjeluje dobrom uspjehu Kabineta, a mogla bi kad bi odredila dvoranu Općine za jedan domaći Muzej budući da ona ima drugu dvoranu u općinskoj palači u prvom podu /katu/ za svoja vijeća. Po dogovoru gosp. Antun Drobca i Trgovaške kamare imao bi postati za života predsjednik Muzeja, a jedan član Trgovaške kamare imao bi ulaziti u ekonomski Odbor muzeja..."

Na kraju sjednice je ondašnji načelnik Općine Rafo Pucić naredio, da se za potrebe Vijeća osposobi druga dvorana, a da se s Trgovačkom komorom i Antunom Drobcom ugovori o načinu prijenosa Kabineta i oživotvorenju Muzeja.

Okružnicom br. 334 od 1. veljače 1872. pod točkom 1. slijedi: "Odobrenje osnove Domaćeg Muzeja", a kao što sam već prije navela, na sjednici Vijeća 5.II 1872. to je odobrenje bilo i potvrđeno.

Nedugo nakon toga, 11.ožujka 1872. okružnicom br. 735, pod točkom 3. izvještava se o imenovanju ravnatelja Domaćeg muzeja. Iz zapisnika koji je slijedio na idućoj sjednici Vijeća 15. ožujka, pod točkom 3. čitamo da je tajnim gla-

sanjem /"... napisane i izbrojene cedulje..."/ za ravnatelja Domaćeg muzeja izabran Mato Zamagna /sa 17 glasova od 19 prisutnih vijećnika/.

To su sve bile pripreme za formiranje Muzeja, koji je za gradjanstvo otvoren tek u travnju 1873, dakle godinu dana nakon odobrenja akta o njegovom osnivanju. Otvorenje je bilo svečano, a Muzej je nazvan "Domorodni muzej" - "Museo Patrio". U dokumentima tog vremena susreću se i nazivi "Domovinski muzej", "Domaći muzej" ili samo "Muzej",

U navedenom aktu još se spominje da će se u Muzeju sabirati i čuvati uz predmete prirodoslovnog karaktera i oni povijesne, umjetničke, zemljopisne i književne vrijednosti, te predmeti ocenitog karaktera.

Upravu Muzeja su sačinjavali Antun Drobac /koji je postao njegovim doživotnim predsjednikom/, te profesori Pavao Rešetar i Mato Zamagna.

Fundus Muzeja je iz godine u godinu povećavan i to uglavnom darovnicama gradjana. Nastajale su i posebne zbirke kao egiptološka, japanska, perzijska, grčka, rimska i zbirka iz povijesti Dubrovačke republike. Te zbirke kasnije postaju sastavni dio kulturno-historijske zbirke iz koje nastaje sadašnji Kulturno-historijski odjel. Domorodni muzej je imao redovnu godišnju dotaciju od Dubrovačke općine /50 forinti/ i Trgovačke komore /50 forinti/. Medjutim, ta je suma bila dovoljna samo za prirodoslovnju zbirku /prepariranje ili kupnja kakvog eksponata/. Tokom godina dotacije se vidno povećavaju, tako da se 1894, visina dotacije penje na 400 forinti /što je vidljivo iz okružnice od 5.IV 1894./.

Na sjednici Općinskog vijeća 19.X 1889. Domorodni muzej

traži nekoliko prostorija na drugom katu općinske zgrade za proširenje svojih prostora. To su uredovne prostorije Trgovačke komore koja ih ustupa Muzeju, budući da joj je Općina dodijelila druge.

Nakon smrti predsjednika Antuna Drobca, upravu Muzeja preuzima Baldo Kosić, koji kao njegov kustos postaje veoma zaslužan za daljnji razvoj te ustanove. Kako je bio prirodoslovac-amater i preparator, najveću je pažnju posvećivao prirodoslovnoj zbirci. Kulturno-historijska zbirka se zahvaljujući darovima brzo povećavala, mada je bila vrlo heterogena karaktera. Među značajnim darovima te zbirke valja istaći stare pečate i novac Dubrovačke republike, toge dostojanstvenika i tri muška kostima, sve iz istog perioda. Među prve brojeve muzejskog inventara /koji se počeo voditi od 1882./ je uveden rimski natpis urezan na trima komadima vapnenca /nadjen kod Cavtata/, poklon engleskog arheologa Artura Evensa. Zanimljivo je navesti još nekoliko veoma vrijednih predmeta, koji su dospjeli u Muzej početkom XX st.

Godine 1907. u kulturno-historijsku zbirku je ušao stroj starog sata s dva brončana vojnika "Zelenca", koji su gotovo 400 godina izbijali sate na zvoniku. Zamijenile su ih vjerne kopije.

Godine 1910. bratstvo krojača poklonilo je Muzeju svoju oslikanu zastavu iz XVI st. po navodima prof. V. Djurića rad urbinskog slikara Piera Antonija Palmerinija.

Iste godine je Centralna komisija za umjetničke i historijske spomenike uputila Ministarstvu za bogoštovlje i nastavu u Beču molbu da se u Dubrovniku osnuje Muzej za predmete iz srednjeg i novog vijeka, te da se tako odijeli prirodoslovni dio od historijskog. U tu je svrhu Dubrovačka op-

ćina predložila da ustupi bivši samostan Sv. Jakov, koji bi država na vlastiti trošak popravila i uredila za potrebe Muzeja. Međutim, i ta je molba bila odbijena.

Godine 1914. u kulturno-historijsku zbirku ulazi 197 vaza i 47 posudica iz bivše republičke apoteke "Domus Christi" iz XVIII st.

Budući da su zbirke neprestano rasle, a izložci već bili izmiješani i zbijeni po vitrinama i na policama kao u kakvu spremištu, odlučeno je god. 1931. da se Muzej prenese u tvrdjavu Sv. Ivan. Na trošak Općine uredjen je I kat ove tvrdjave i 1932. je završeno preseljenje. U tvrdjavi su se zbirke mogle odvojiti, a dva honorarna kustosa, prof. Lucijan Marčić i prof. Pero Žec, postavili su ih za izložbu i brinuli se o njima. Kasnije su te zbirke prerasle u odjele. Krajem iste te godine, u jednom posebnom odjeljenju /na istom katu/ uredjena je etnografska izložba, koja se sastojala od narodnih nošnji, te veziva i čipki, koje je Muzeju poklonila učiteljica Jelka Miš.

Godine 1940. u zgradi Rupe /koja je za vrijeme Republike služila kao silos za žito/ smješten je lapidarij.

Od osnutka do 1940. Domorodni muzej nije imao svog statuta. Tek 22. veljače 1940. inicijativom društva za razvitak Dubrovnika i okolice "DUB", izradjuje se statut koji potvrđuje rad Dubrovačkog muzeja /kako se u tom statutu naziva/. U tekstu statuta se ističe da Muzej treba da bude odraz kulturne snage grada. Ustanovljuje se da Muzej sadrži lapidarij, kulturno-historijski odjel, etnografski odjel, pomorski odjel, te zbirku u dubrovačkoj žitnici Rupe.

Uprava Muzeja sastojala se od 7 članova, a oni su međusobno birali predsjednika "... prateći pri izboru da to

bude naobražena, kulturna i savjesna osoba, koja će se budno brinuti za čuvanje Muzeja...". Članovi biraju predsjednika i tajnika. Ovim je statutom još bio odredjen posao kustosa, čuvara i čistačica.

Statut je odobrilo Općinsko vijeće 20. srpnja 1940. Od 2. II do 1. III 1941 društvo "DUB" organiziralo je izložbu u Sponzi, pod nazivom "Dubrovačko pomorstvo kroz vjekove". Ta je izložba trebala biti postavljena još 1930, a prof. Pero Zec bio je čak pripremio i cijeli elaborat za njenu postavu. Međutim, radi nedostatka novca izložba se nije mogla tada realizirati, Sada su se pronašla sredstva i ona je postavljena koristeći elaborat prof. Zeca od prije 11 god. Tadašnji tajnik društva "DUB" F. Dabrović namjeravao je izložbu iskoristiti za otvorenje novog Pomorskog muzeja. U toj nakani spriječio ga je rat; 216 predmeta iz pomorske zbirke /uključujući i one što su bili na izložbi/ preneseno je i pohranjeno u zgradu Rupe.

Tokom ratnih godina Muzej životari. Veći dio izložaka je spremljen. Postoji malo podataka o tom periodu /osim nekoliko potvrda i reversa iz 1943. i nekih nevažnih dokumenata/.

Nakon oslobođenja Dubrovnika 18.X 1944. počinje nova faza u razvoju Dubrovačkog muzeja. U prvo vrijeme /nakon Oslobođenja/ Muzej se naziva Državni, zatim Gradski, a krajem 60-tih godina dobiva bivši naziv Dubrovački muzej. Godine 1944. 29.XII E.N.O. donosi odluku o obnovi rada Muzeja, koji je tada bio djelomično smješten u tvrđjavi Sv. Ivan, a dio se nalazio u zgradi Rupe.

Na sjednici N.O.O. 18. veljače 1945. pod 3. točkom usvaja se prijedlog dra Boža Glavića /tadašnjeg bibliotekara Dubrovačke biblioteke/ da se prostorije Kneževa dvora namje-

ste stilskim namještajem i umjetničkim slikama, a da se Državni arhiv, koji se nalazio u prostorijama Dvora, premjesti u zgradu Collegiuma Ragusinuma. Tako se pomalo u zgradu Kneževa dvora useljava Muzej. Godine 1948. se veliki dio kulturno-historijskog odjela useljava u zgradu Dvora. U prvo vrijeme samo se deponira pokućstvo.

Zgrada Kneževa dvora je imala veoma burnu prošlost. Spominje se još u XIII st. kao "Castellum" /kaštio/ koji je u prvo vrijeme imao bastione od drva i zemlje i služio kao zaštita od Slavena što su se bili smjestili na obroncima Srdja. Krajem XIII st. kaštel je izradjen od kamena, imao je četiri kule i bio sjedištem prvo grofa, a nakon 1358. /kada nastaje titula kneza/ sjedištem kneza i Vijeća.

Godine 1432. 10.VIII uslijed eksplozije praha u oružani, izgorio je veći dio južnog krila Dvora. Godine 1436. Vijeće povjerava Napuljcu Onofriu de la Cava obnovu te znamenite gradjevine. Obnova je trajala od 1439 do 1442. Dvor je bio viši za kat, a tri kule završavale su merlaturom.

Godine 1463. 8.VIII ponovna eksplozija baruta oštetila je Onofrijev rad. Stradao je drugi kat i dio kula. Godine 1464. Vijeće donosi odluku o obnovi zgrade prema prvobitnom stanju. Nacrt za popravak povjeren je firentinskom arhitektu M.Michellozziju /koji je došao u Dubrovnik u proljeće 1462/. Medjutim, plan tog velikog arhitekta unosio je previše promjena, a bio je i preskup. Štedljiva uprava nije ga odobrila, tako da Michellozzi ubrzo napušta Dubrovnik, a posao oko popravaka Dvora prihvaćaju naši majstori.

Godine 1467. u Dubrovnik je pozvan Salvi da Michiele iz

Firence, koji do 1469. radi na obnovi zgrade. On podiže trijem.

Na žalost ova vrijedna gradjevina je tokom stoljeća pretrpjela nekoliko eksplozija i više potresa, od kojih je onaj iz 1667. prouzročio znatna oštećenja. Zbog svih tih nedaća, zgrada je morala biti u više navrata restaurirana. Usprkos tome Dvor je uspio nadživjeti Dubrovačku republiku i nakon njenog pada 1808. ostao je još 112 godina sjedištem političke vlasti /prvo francuske, a zatim austrijske/.

Nakon Oslobodjenja u zgradi Kneževa dvora ostali su samo neki predmeti i to: 1 ogledalo stila Luj XVI, te dvije umjetničke slike /Mihajla Hamzića "Krštenje Kristovo" i Parisa Bordonea "Tominida i Kir".

Malo pomalo raznim ugovorima, darovnicama i zapljenama kulturno historijska zbirka se obogaćuje vrijednim predmetima.

Godine 1945. 9.VI sklopljen je ugovor između Gradskog N. O.O. i Linde Bassegli-Gozze Lezuo o doživotnom uzdržavanju, a sve pokretnine iz ljetnikovca Bassegli-Gozze u Trstenu prelaze u vlasništvo Muzeja. Između ostalog u toj se zbirci nalaze tri portreta dubrovačke vlastele, nosiljka obitelji Gozze, salonska garnitura i intarzirana komoda stila Luj XVI. Iz akta br. 6161 Okružnog N.O.O. od 14. srpnja 1945. vidljivo je da Muzej još dobija zaplijenjenu imovinu Mayneri /tj. namještaj vlasteoske porodice Giorgi koji je udajom prešao u vlasništvo Mayneri/. Vrijedno je napomenuti da 1948. u inventar Muzeja ulazi sva pokretna imovina Iva Sarache /posljednjeg potomka vlastelinske obitelji/, koji je oporučno ostavlja toj instituciji. Tu spada kabinetski ormar /stip/ iz XVII st. najvredniji i jedi-

ni primjerak u nas; slika Tintorettova /što je 1978. nedvojbeno dokazano prilikom njene restauracije nakon krađe 1972./ "Madona s djetetom, Sv. Ivanom i Sv. Josipom", nosiljka porodice Getaldi; nekoliko pejzaža iz XVIII i XVIII st; nekoliko portreta, te dosta komada srebra.

Napokon 14. travnja 1948. Državni arhiv ustupa tri dvorane zapadnog krila Kneževa dvora za potrebe Dubrovačkog muzeja, odnosno njegovog kulturno-historijskog odjela.

Takođe 9. rujna 1950. u Kneževu dvoru napokon otvorena izložba u navedenim prostorijama, a odnosila se na razvoj Dubrovačke republike. Izložbu je postavio kustos kulturno-historijskog odjela dr Božo Glavić.

Iste godine etnografski odjel seli na II kat tvrđjave Sv. Ivan gdje ostaje i do danas.

Godine 1952. Državni arhiv seli iz Dvora pa se kulturno-historijski odjel mogao proširiti i na ostale prostorije prvoga kata.

Godine 1953. povodom prvomajske proslave otvorene su dvije izložbe u prizemlju palače Sponzea /izložba povijesnog razvoja Dubrovnika nakon pada Republike i izložba egzota s predmetima iz Japana, Kine, Južne Amerike/.

Godine 1954. u gornjim prostorijama zgrade Rupe otvorena je izložba Narodne umjetnosti Jugoslavije /koja se i danas tamo nalazi/, čije predmete je 1953. poklonila Komisija za kulturne veze s inozemstvom. Te iste godine u Sponzi se postavlja i izložba iz NOB-a, koja je postala osnova za formiranje novog odjela Socijalističke revolucije što će uslijediti 1957.

Godine 1955. iz kulturno-historijskog odjela izdvaja se

arheološka zbirka i nastaje posebni odjel arheologije sa svojim kustosom.

Napokon, 1957. prirodoslovni odjel, začetnik Dubrovačkog muzeja, izdvaja se iz njegova sastava i kao zaseban muzej dolazi pod nadležstvo JAZU /a kasnije Biološkog instituta/.

Nizanjem ovih datuma i godina, navedeni su svi važniji trenuci u razvoju Muzeja, ukazano je na njegov rast i njegovo formiranje.

U posljednjih desetak godina Muzej je živio ustaljenim životom. Jedan od nemilih događaja u njegovoj povijesti je svakako bila kradja slika iz kulturno-historijskog odjela 1972. Radilo se o 7 vrlo vrijednih slika, koje su na sreću nadjene u Beču i sada se nalaze na restauraciji u Restauratorskoj radionici JAZU. Iste te godine iz prostora medjukata i prizemlja južnog krila, iselila je Naučna biblioteka i kulturno-historijski odjel je imao namjeru da se proširi i na te prostore. No kako, su elektro-instalacije bile dotrajale, trebalo je pristupiti njegovoj izmjeni, te se nakon dugog čekanja na odobrenje sredstava za izvođenje tako opsežnih radova, napokon ove godine pristupilo radovima.

Najnemiliji događaj u povijesti Muzeja je svakako potres koji se dogodio 15.IV 1979. i koji je znatno oštetio zgradu Kneževa dvora. Na sreću eksponati nisu pretrpjeli nikakva oštećenja, jer su radi uvođenja struje već prije bili sklonjeni u depo.

Ova promjena nije uvjetovala prekid rada ni Dubrovačkog muzeja ni kulturno-historijskog odjela.

Osim pohranjivanja eksponata na sigurno mjesto, pristupilo

se završetku inventiranja novonabavljenih predmeta. Namjera je kustosa kulturno-historijskog odjela da se uporedo s izvodjenjem radova na sanaciji zgrade Kneževa dvora, nastave dogovori i radovi na postavljanju budućih izložaba koje će imati suvremen, muzeološki karakter. U sanacione planove trebat će uključiti i sva istraživanja na izgradnji i dogradnjama Dvora, ne samo radi popravaka, već i radi pronalaženja mnogih detalja koji se spominju u dokumentima. Tako bi se npr. moglo ustanoviti iz kojeg perioda potječu oslikani detalji na zidovima potresom otpale žbuke /u dokumentima iz doba Republike spominje se da su neke prostorije bile oslikane/.

Uz te radove trebali bi se vršiti opširni restauratorski i konzervatorski zahvati na nekim eksponatima i ostalim predmetima koji su uslijed starosti oštećeni, izbljedjeli ili dotrajali, kako bi se nakon završetka sanacije mogli izložiti.

S tim u vezi poduzete su već neke mjere. Stručnjaci iz RZH započeli su s restauracijom pozlate na pokućstvu, nabavljen je tekstil stilskog uzorka za presvlačenje garnitura za sjedenje tamo gdje je dotrajao. Upućene su molbe RSIZK-u i općinskom SIZ-u za dodjelu sredstava za restauraciju stotinjak slika starih majstora /što bi se izvršilo u nekoliko etapa/. Otkupi se i dalje vrše, a najvažniji rad bit će nastavak proučavanja i sredjivanja dokumenata što se odnose na Knežev dvor kako bi se došlo do podataka koji bi uveliko pomogli pri sanacionom programu.

Iz ovog proizlazi da se unatoč trenutno teškom stanju u Muzeju, većim materijalnim gubicima, otežanim uvjetima rada, posao odvija bez većih zastoja i da smo sada na početku priprema za osnivanje novog, suvremenog Muzeja, koji će moći prezentirati našu kulturnu baštinu na najbolji

način.

Na kraju treba istaći da je Dubrovački muzej u vremenu od Oslobođenja do danas išao velikim koracima naprijed. Svoj fundus je povećao za više od 70%, a sakupio je neke zbirke koje prije nije imao /zbirku ikona od oko 300 komada, zbirku posudja i namještaja iz XIX st. i gotovo svo pokućstvo iz XVII i XVIII st./.

Ne smije se preskočiti suradnja Muzeja sa školama /predavanja i stručna vodstva/, te kulturnim ustanovama Gradskim orkestrom i Ljetnim igrama, koje koriste naše prostore za koncerte i predstave i sada nakon potresa. U svemu nastojimo da ne iznevjerimo funkciju Muzeja i da što prije prebrodimo trenutne nedaće.